

УДК 378.147:[37.011.3-051:373.3]:001.891
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/72-2-52>

Наталія ОПАНАСЕНКО,
orcid.org/0000-0002-3265-6421
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки, теорії і методики початкової освіти
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
(Переяслав, Київська область, Україна) nataliopianasenko@gmail.com

Галина ЧЕРНЕНКО,
orcid.org/0000-0003-2080-3946
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки, теорії і методики початкової освіти
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
(Переяслав, Київська область, Україна) chernenko.galyna@gmail.com

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті розкрито проблему науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів початкової школи як невід'ємної складової професійної підготовки. На основі аналізу сучасних наукових досліджень обґрунтовано актуальність даної проблематики. Доведено, що науково-дослідницька діяльність здобувачів вищої освіти є одним із найважливіших засобів підвищення якості підготовки майбутніх фахівців.

Представлено визначення поняття «науково-дослідницька діяльність». У статті поняття розглядається як складова фахової підготовки, яка передбачає інтелектуальну творчу діяльність здобувачів вищої освіти, спрямовану на пошук та оволодіння новими знаннями в сфері початкової освіти, а також знання та використання наукових методів та сучасних технологій творчого підходу до досліджень проблем Нової української школи.

Проаналізовано науково-дослідницьку діяльність, яка входить в освітній процес, а саме: аудиторні заняття, реферати, дослідницькі проекти, доповіді, курсові та кваліфікаційні роботи. Здійснено аналіз освітньої програми підготовки майбутніх учителів початкової школи. На прикладі окремих освітніх компонентів доведено, що в здобувачів вищої освіти формується науково-дослідницька компетентність, а саме: здатність до пошуку, аналізу та оброблення інформації з різних джерел, здатність до інтерпретації та використання даних у галузі початкової освіти, оволодіння методами наукових досліджень та здатність до проведення педагогічних експериментів.

Представлено форми здійснення науково-дослідницької діяльності поза освітнім процесом: студентське наукове товариство, наукові гуртки, конференції, міжнародна студентська мобільність, написання тез і наукових статей. Охарактеризовано мету та завдання даних видів діяльності.

Доведено, що систематична науково-дослідницька діяльність здобувачів вищої освіти формує науковий світогляд, розвиває критичне мислення, індивідуальні творчі здібності, підвищує ініціативність, самостійність, розширює кругозір, наукову ерудицію майбутніх учителів початкової школи та прискорює процес оволодіння спеціальністю.

Ключові слова: науково-дослідницька діяльність, здобувачі вищої освіти, освітній процес, види науково-дослідницької роботи.

Nataliia OPANASENKO,

orcid.org/0000-0002-3265-6421

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Pedagogy, Theory and Methodology of Primary Education

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

(Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine) nataliopanassenko@gmail.com

Halyna CHERNENKO,

orcid.org/0000-0003-2080-3946

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Pedagogy, Theory and Methodology of Primary Education

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

(Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine) chernenko.galyna@gmail.com

RESEARCH ACTIVITY OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL TRAINING

The article deals with the problem of research activities of future primary school teachers as an integral part of their professional training. Based on the analysis of modern scientific research, the relevance of this issue is substantiated. It is proved that the research activity of higher education students is one of the most important means of improving the quality of training of future specialists.

The definition of the concept of "research activity" is presented. The article considers the concept as a component of professional training, which involves the intellectual creative activity of higher education students aimed at finding and mastering new knowledge in the field of primary education, as well as knowledge and use of scientific methods and modern technologies of creative approach to researching the problems of the New Ukrainian School.

The research activities that are part of the educational process are analyzed, namely: classroom classes, abstracts, research projects, reports, coursework, and qualification papers. An analysis of the educational program for the training of future primary school teachers is carried out. On the example of individual educational components, it is proved that higher education students develop research competence, namely: the ability to search, analyze and process information from various sources, the ability to interpret and use data in the field of primary education, mastery of research methods and the ability to conduct pedagogical experiments.

The forms of research activities outside the educational process are presented: student scientific society, scientific circles, conferences, international student mobility, writing abstracts and scientific articles. The purpose and objectives of these activities are characterized.

It is proved that systematic research activities of higher education students form a scientific outlook, develop critical thinking, individual creative abilities, increase initiative, independence, accelerate the process of mastering the specialty, broaden the horizons and scientific erudition of future primary school teachers.

Key words: *research activity, higher education students, educational process, types of research work.*

Постановка проблеми. На разі зазначимо, що в Україні відбувається докорінна реформа освіти, що зупиняє негативні тенденції, перетворює українську школу на важіль соціальної рівності та згуртованості, спрямовує на суспільно-економічний розвиток та конкурентну спроможність на ринку праці. Розвиток освіти в Україні, насамперед, передбачає інтеграцію освітнього процесу в Європейський освітній простір. Гострими проблемами є висококваліфікована підготовка педагогічних працівників нової генерації, підвищення їх професіоналізму, здатності до здійснення освітнього процесу в закладах освіти, готовності до наукової, дослідницької та творчої педагогічної діяльності. У Концепції Нової української школи зазначено, що лише освічені українці, всебічно розвинені, відповідальні громадяни та патріоти своєї держави, здатні до ризику та інновацій,

поведуть українську економіку вперед. Тому для забезпечення реалізації реформ в освіті, необхідною умовою у професійній підготовці фахівців є науково-дослідницька діяльність здобувачів освіти. Адже, лише вчитель, який здійснює науково-дослідницьку роботу зможе реалізувати всі виклики сучасної освіти та ефективно здійснювати педагогічну діяльність у Новій українській школі. Переконаємося, що для виконання вимог Нової української школи сучасний вчитель повинен мати сформовану науково-дослідницьку компетентність.

Аналіз досліджень. Відмітимо, що питання професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи розглядалося багатьма науковцями. Дана проблема завжди була актуальною, і з врахуванням постійних змін у початковій освіті потребує нових підходів до підготовки фахівців.

У сучасних наукових працях, які присвячені проблемі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, науковці приділяють значну увагу науково-дослідницькій роботі здобувачів освіти. Так, Л. Коржова досліджувала ступінь готовності студентів до дослідницької роботи з педагогічної тематики. Нею виділено та охарактеризовано послідовні етапи здійснення дослідницької діяльності здобувачами освіти.

Особливості підготовки майбутніх фахівців до наукової діяльності в галузі початкової освіти розкрито в науковій праці І. Радюк (Радюк, 2022). Науковий доробок збагатило дисертаційне дослідження О. Шквир, в якому розроблено, обґрунтовано, експериментально перевірено теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів закладів початкової освіти до проведення педагогічних досліджень (Шквир, 2018). На сьогодні існує значна кількість розроблених методичних рекомендацій щодо здійснення науково-дослідницької діяльності здобувачами вищої освіти. Також чимало написано та оприлюднено статей з даної проблематики (Кобильська, Набок, 2022).

Таким чином, переконуємося в актуальності даної проблеми та необхідності дослідження нових підходів щодо організації та здійснення науково-дослідницької діяльності в закладах вищої освіти.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні проблеми науково-дослідницької діяльності здобувачів освіти та характеристиці основних видів такої роботи в закладах вищої освіти в процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Аналіз науково-педагогічної літератури переконує в тому, що поняття «науково-дослідницька діяльність» трактується по-різному. Одні науковці стверджують, що науково-дослідницька діяльність – це навчання молоді основам дослідницької праці, прищеплення їм творчих навичок виконання наукових досліджень під керівництвом викладача (Науково-дослідницька діяльність, 2019).

Колектив авторів (О. Кобильська, Т. Набок, О. Дем'яненко, В. Ляшенко, Т. Бриль) у своїй праці зазначають, що науково-дослідницька робота – це така діяльність, яка спрямована на всебічну фахову підготовку майбутніх учителів, враховує інтереси здобувачів освіти під час вибору наукового дослідження, а саме при написанні студентських (курсівих, магістерських) робіт, статей та участь у конкурсах наукових робіт (Кобильська, Набок та ін., 2022).

Р. Вернидуб науково-дослідницьку роботу розуміє як діяльність студента, яка виявляє самостійне творче студювання теми, що містить певну, хоч і невелику новизну. Вважає, що дослідницька діяльність – це творча справа студента і тому має розглядатися як інноваційна та орієнтована діяльність на пошук невідомого (Вернидуб, 2012).

У нашому дослідженні науково-дослідницька діяльність розглядається як складова професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, яка передбачає інтелектуальну творчу діяльність, спрямовану на пошук та оволодіння новими знаннями в сфері початкової освіти. Важливими є знання та вміння використовувати наукові методи та сучасні технології підходу до досліджень проблем Нової української школи.

Основними завданнями науково-дослідницької діяльності здобувачів освіти є: формування наукового світогляду, розвиток критичного мислення та індивідуальних здібностей, ініціативність, самостійність, досягнення високого рівня професіоналізму, розширення теоретичного кругозору та наукової ерудиції майбутніх фахівців. На нашу думку, реалізація цих завдань прискорює оволодіння спеціальністю 013 Початкова освіта.

Слід зауважити, що здобувачі вищої освіти виконують різні види науково-дослідницької діяльності, які необхідно чітко розуміти та розмежовувати. Форми проведення науково-дослідницької роботи різноманітні й можуть бути різними в багатьох закладах вищої освіти. У нашому дослідженні ми розглядаємо таке угруповання видів науково-дослідницької роботи:

– *науково-дослідницька діяльність, яка входить в освітній процес*, передбачена освітньою програмою підготовки здобувачів освіти спеціальності 013 Початкова освіта і є обов'язковою (виконання лабораторних завдань, підготовка рефератів, доповідей, розробка дослідницьких проєктів при вивченні методичних дисциплін, виконання завдань під час проходження педагогічної практики, написання курсових та кваліфікаційних (випускових) робіт);

– *науково-дослідницька діяльність, яка здійснюється поза освітнім процесом* (участь у студентському науковому товаристві та наукових групах, науково-практичні конференції, конкурси наукових робіт, міжнародна мобільність, підготовка публікацій за результатами дослідницької роботи та їх оприлюднення у наукових збірниках).

Більш детально розглянемо дані види науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта. Власний досвід роботи в закладі вищої освіти дає підстави

стверджувати, що саме в освітньому процесі здобувачів освіти неабияке місце займає науково-дослідницька робота.

У освітній програмі підготовки майбутніх учителів початкової школи зазначено фахову (спеціальну) компетентність, що передбачає формування здатності до збору, інтеграції та застосування даних у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності до формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти. Відповідно даній компетентності програмні результати передбачають вміння збирати, інтерпретувати та застосовувати дані в освітньому процесі НУШ (Освітня програма, 2023).

Слід зазначити, що науково-дослідницька компетентність буде формуватися у здобувачів освіти при вивченні всіх освітніх компонентів. Так, наприклад, при вивченні дисциплін педагогічного спрямування («Загальна педагогіка», «Вступ до спеціальності», «Організація і управління у початковій школі», «Дидактика» і ін.) здобувачі освіти знайомляться з науково-дослідницькою діяльністю. Основні завдання вивчення курсів передбачають сформувати в студентів науковий світогляд, розвивати креативне мислення та індивідуальні здібності при виконанні практичних завдань, розвивати ініціативу, кругозір, наукову ерудицію, навчити застосувати теоретичні знання у практичній роботі та виявляти науковий потенціал молодого покоління.

Ознайомлення з наукою, науковими теоріями, методами наукових досліджень, вимогами написання наукових студентських робіт відбувається при вивченні освітнього компонента «Основи наукових педагогічних досліджень». Мета дисципліни полягає у наданні здобувачам освіти необхідного обсягу знань у галузі наукових педагогічних досліджень, підготовки їх до самостійного виконання наукових студентських робіт з дотриманням академічної доброчесності, ознайомлення з вимогами підготовки рефератів, курсових, дипломних (магістерських) робіт, написання тез та наукових статей. Слід зазначити, що при вивченні даної дисципліни у здобувачів освіти формується науково-дослідницька компетентність, а саме: здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; здатність до збору, інтерпретації та застосування даних у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності; здатність до проведення експериментів у закладах початкової освіти; здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати

інноваційні технології, оперувати ними в педагогічній діяльності.

Безперечно, науково-дослідницьку діяльність здійснюють здобувачі освіти в процесі вивчення методичних дисциплін («Методика навчання математичної освітньої галузі», «Методика навчання мовно-літературної освітньої галузі», «Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ», «Методика навчання технологічної освітньої галузі», «Методика навчання мистецької освітньої галузі» і ін.). Робочими програмами даних освітніх компонентів передбачено ряд лабораторних завдань, виконання яких потребує дослідницької діяльності (розробка планів-конспектів уроків, презентацій, дослідження міні-проектів, підготовка рефератів і ін.).

Написання курсових та кваліфікаційних робіт є невід'ємною частиною професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Зазначимо, що виконання таких робіт здійснюється відповідно до вимог, які розроблені та оприлюднені у Положеннях про написання курсових та кваліфікаційних (випускових) робіт. Дані Положення затверджені Вченою радою Університету Григорія Сковороди в Переяславі. Основною вимогою при написанні студентських наукових робіт є дотримання академічної доброчесності. Всі учасники освітнього процесу керуються розробленим та затвердженим Положенням про академічну доброчесність, в якому описані загальні положення, основні принципи, поняття, терміни, види порушень і відповідальність за них, порядок перевірки наукових студентських робіт та наявність ознак академічного плагіату.

Таким чином переконаємося, що здобувачі освіти виконують науково-дослідницьку роботу, яка входить в освітній процес на практичних та семінарських заняттях, при виконанні лабораторних завдань, дослідженні проектів, розробці планів-конспектів уроків, написанні рефератів, курсових та кваліфікаційних (випускових) робіт.

Зазначимо, що на сьогодні відбуваються інтенсивні пошуки нових підходів щодо розвитку науково-дослідницької діяльності в здобувачів освіти, яка здійснюється поза освітнім процесом. Така діяльність, на нашу думку, ефективно впливає на подальший розвиток науково-дослідницької компетентності в здобувачів освіти і є необхідною. З власного досвіду роботи коротко проаналізуємо форми наукової роботи, які діють в Університеті Григорія Сковороди в Переяславі.

Наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів та молодих вчених – це громадянське самоврядування, яке сприяє розвитку науки

та виникнення інтересу до наукової роботи, захищає права та інтереси здобувачів освіти, здійснює підтримку ідей та інновацій в освіті та науці.

Наукове товариство керується такими принципами:

- пріоритетність наукової творчості та змагальності;
- рівноправність, гласність і колегіальність у науково-дослідницькій роботі;
- добровільність членства в Науковому товаристві;
- органічний зв'язок навчання та науково-дослідницької діяльності;
- накопичення та примноження наукового потенціалу закладу вищої освіти;
- виховання майбутніх науково-педагогічних кадрів (Наукове товариство, 2023).

Діяльність Наукового товариства спрямована на проведення конференцій, круглих столів, вебінарів, зустрічей з відомими науковцями тощо. Відмітимо, що здобувачі вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта є активними учасниками Наукового товариства.

До науково-дослідницької діяльності поза освітнім процесом належать *студентські наукові групи*. Це добровільні об'єднання здобувачів освіти, які зацікавлені в глибокому вивченні відповідного наукового напрямку діяльності кафедри. До прикладу, на кафедрі педагогіки, теорії і методики початкової освіти створені наукові студентські групи, діяльність яких спрямована на розширення наукового потенціалу та формування навичок науково-дослідницької діяльності в здобувачів освіти. На сьогодні діють такі студентські наукові групи:

1. *«Компетентнісний підхід до здійснення освітнього процесу в закладах початкової освіти»*. Метою даної групи, насамперед, є залучення здобувачів освіти до науково-дослідницької діяльності, поглиблене вивчення студентами проблем початкової школи, оволодіння компетентнісним підходом до здійснення освітнього процесу в закладах початкової освіти, подальший процес формування загальних та фахових компетентностей.

2. *«Інноваційні педагогічні технології в початковій освіті»* – мета передбачає поглиблене вивчення здобувачами освіти інноваційних технологій, методики їх використання та набуття навичок впровадження в освітній процес НУШ, обговорення актуальних проблем початкової освіти.

3. *«Сучасні підходи щодо організації виховної роботи в НУШ»* – залучення майбутніх учителів до поглибленого вивчення й обговорення проблем

початкової школи, зокрема, організації виховного процесу та оволодіння сучасними підходом до його здійснення у закладах початкової освіти.

Основними завданнями студентських груп є: розвиток у здобувачів освіти інтересу до наукової діяльності, підбір методів і способів самостійного вирішення наукових проблем у галузі початкової освіти, допомога студентам у оволодінні методикою розробки та проведення наукових досліджень, сприяння поглибленому вивченню навчального матеріалу, обмін знаннями, вміннями та досвідом, проведення конкурсів на кращу наукову роботу, виявлення обдарованих і талановитих здобувачів освіти, використання їх творчого потенціалу для вирішення актуальних проблем НУШ.

Варто відмітити, що здобувачі освіти спеціальності 013 Початкова освіта беруть активну участь в різноманітних конкурсах наукових робіт та олімпіадах. Щорічно відбуваються конкурси студентських наукових робіт, які присвячені проблемам НУШ. На науково-практичних конференціях, круглих столах, семінарах, вебінарах здобувачі освіти мають можливість представляти та обговорювати результати своїх наукових досліджень.

Наукові здобутки здобувачів освіти викладають у тезах та оприлюднюють на міжнародній науково-практичній конференції *«Початкова освіта сьогодні: проблеми та перспективи вирішення»*, яка проходить щороку на кафедрі педагогіки, теорії і методики початкової освіти. Варто відмітити, що при кафедрі функціонує періодичне студентське видання (збірник *«Наукові обрії»*), де студенти опубліковують свої наукові статті.

Зазначимо, що міжнародна академічна мобільність здобувачів освіти, на наш погляд, є складовою науково-дослідницької діяльності. До прикладу, студенти спеціальності 013 Початкова освіта брали участь у молодіжному обміні *«Від Умані до Познані: кордон не перешкода, спільне єдне»*...». Мета даного проєкту була спрямована на посилення українсько-польського міжкультурного діалогу через залучення молоді до вивчення спільної історико-культурної спадщини. Проєкт зорієнтований на розвиток громадянської позиції молоді та участі у суспільному житті, поглиблення співпраці для обміну ідеями, думками, знаннями, досвідом між молодим поколінням з різних регіонів України та Польщі.

Основними завданнями даного проєкту були: поширення європейських цінностей та їх інтеграція в українську культуру, набуття нових знань, досвіду, обмін думками, опанування практичними кейсами на прикладах співпраці на міжнародному рівні, підвищення рівня конкурентоспроможності

молодого покоління, посилення активності молоді в суспільному житті, отримання міжнародного досвіду. Безперечно, можна стверджувати, що така робота сприяє розвитку науково-дослідницької компетентності в здобувачів освіти.

Переконуємося, що науково-дослідницька діяльність здобувачів освіти є одним із найважливіших засобів підвищення якості підготовки майбутніх учителів початкової школи, здатних творчо застосовувати досягнення наукового прогресу в подальшій педагогічній діяльності.

Висновки. Таким чином, вище викладений матеріал дає підстави стверджувати, що правильно організована науково-дослідницька

діяльність здобувачів освіти дозволяє швидко адаптуватися у різноманітних ситуаціях, бачити педагогічні проблеми в сфері початкової освіти та знаходити шляхи їх вирішення, використовувати сучасні інноваційні технології, набувати нових професійних знань, генерувати нові ідеї та креативні думки, грамотно працювати з новою інформацією (збирати дані, аналізувати їх, висувати припущення, систематизувати та узагальнювати, порівнювати та співставляти, робити аргументовані висновки). Дана проблема не є вичерпною і потребує інтенсивних пошуків нових підходів, методів та форм здійснення студентської науково-дослідницької роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вернидуб Р. Формування дослідницької компетентності студентів-бакалаврів педагогічних університетів. *Рідна школа*. 2012. № 6. С. 58–62.
2. Кобильська О., Набок Т., Дем'яненко О., Ляшенко В., Бриль Т. Науково-дослідницька робота у практичній підготовці майбутнього вчителя інформатики. *Фізико-математична освіта / Physical and Mathematical Education*. Том 37. № 5. 2022. С. 31–36. DOI 10.31110/2413-1571-2022-037-5-004.
3. Наукове товариство Університету Григорія Сковороди в Переяславі. URL: Університет Григорія Сковороди в Переяславі – УГСП – УHSP (дата звернення: 25.01.2024).
4. Науково-дослідницька діяльність: традиційні напрямки та сучасні пріоритети: реком. бібліограф. покажч. / Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди, наукова бібліотека; уклад.: Неудачина Т. І.; відп. ред. Коробкіна О. Г. Харків: ХНПУ, 2019. 60 с.
5. Освітня програма підготовки здобувачів освіти спеціальності 013 Початкова освіта (бакалаврський рівень освіти). Університет Григорія Сковороди в Переяславі. URL: <https://drive.google.com/file/d/1iugxw-NJVlpyKf6FcgM-3johE9nva1iu/view> (дата звернення: 15.01.2024).
6. Радюк І. Науково-дослідницька робота як складова професійної підготовки майбутнього вчителі початкових класів. *Молодь і ринок*. № 1 (199). 2022. С. 123–127.
7. Шквир О.Л. Ступенева підготовка майбутніх учителів початкових класів до проведення педагогічних досліджень: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2018.

REFERENCES

1. Vernydub R. (2012). Formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti studentiv-bakalavriv pedahohichnykh universytetiv. [Formation of research competence of bachelor students of pedagogical universities]. *Ridna shkola – Native school*. 6. 58–62. [in Ukrainian].
2. Kobylska O., Nabok T., Demianenko O., Liashenko, V., Bryl T. (2022). Naukovo-doslidnytska robota u praktychnii pidhotovtsi maibutnoho vchytelia informatyky. [Research work in the practical training of future teachers of computer science]. *Fizyko-matematychna osvita – Physical and Mathematical Education*. 37 (5). 31–36. DOI 10.31110/2413-1571-2022-037-5-004. [in Ukrainian].
3. Naukove tovarystvo Universytetu Hryhoriia Skovorody v Pereiaslavi. [Scientific Society of Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav]. URL: Universytet Hryhoriia Skovorody v Pereiaslavi – UHSP – UHSP. [in Ukrainian].
4. Naukovo-doslidnytska diialnist: tradytsiini napriamky ta suchasni pryorytety: rekom. bibliohraf. pokazhch. [Research activity: traditional directions and modern priorities: rec. bibliographical index] (2019). Kharkiv. nats. ped. un-t imeni H. S. Skovorody, naukova biblioteka; uklad.: Neudachyna T. I.; vidp. red. Korobkina O. H. – H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Scientific Library; compiled by T.I. Neudachyna; edited by O.G. Korobkina. Kharkiv: KhNPU, 60. [in Ukrainian].
5. Osvitnia prohrama pidhotovky zdobuvachiv osvity spetsialnosti 013 Pochatkova osvita (bakalavrskiy riven osvity). Universytet Hryhoriia Skovorody v Pereiaslavi. [Educational program for training of applicants for education in specialty 013 Primary education (bachelor's degree). Hryhorii Skovoroda University of Pereiaslav]. URL: <https://drive.google.com/file/d/1iugxw-NJVlpyKf6FcgM3johE9nva1iu/view>. [in Ukrainian].
6. Radiuk I. (2022). Naukovo-doslidnytska robota yak skladova profesiinoi pidhotovky maibutnoho vchyteli pochatkovykh klasiv. [Research work as a component of professional training of future primary school teachers]. *Molod i rynek – Youth and the market*. 1 (199). 123–127. [in Ukrainian].
7. Shkvyr O.L. (2018). Stupeneva pidhotovka maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv do provedennia pedahohichnykh doslidzhen: monohrafiia. [Stepwise preparation of future primary school teachers for conducting pedagogical research: monograph]. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka. [in Ukrainian].